

Současná česká společnost

Katedra sociologie, FF UK

SEMESTR: ZS 2026

VYUČUJÍCÍ:

prof. PhDr. Jiří Šubrt, CSc.
doc. Marek Skovajsa, Ph.D.
PhDr. Jiří Šafr, Ph.D.

KÓD(Y): ASGV50100

EMAIL:

jiri.subrt@ff.cuni.cz
marek.skovajsa@ff.cuni.cz
jiri.safr@ff.cuni.cz

TYP: 1/1, přednáška/seminář

ČAS A MÍSTNOST VÝUKY:

viz SIS

KREDITY: 5

PREREKVIZITY:

-

FORMA ATESTACE: Zk (zkouška)

Anotace:

Cílem předmětu je seznámení s výsledky nedávného sociologického bádání o české společnosti v domácí i zahraniční odborné literatuře. Jedním z východisek pro koncepci předmětu je přesvědčení, že pro studium aktuálních společenských jevů je nepostradatelné důkladné porozumění tomu, že současné podoby společenské reality jsou výsledkem dlouhodobých i krátkodobých procesů sociální změny. Zohledňuje se navíc i skutečnost, že aktéři tyto procesy sociální změny sami reflektují, čímž ovlivňují přítomnost a budoucnost české společnosti. U účastníků předmětu se předpokládá schopnost vyhledávat data (statistická, výzkumná) o společnosti a interpretovat je. Protože jde o kurz magisterské úrovně, důraz je kladen na to, jak je v sociologii a příbuzných oborech s daty o české společnosti pracováno teoreticky a metodologicky. Předmět se realizuje částečně formou přednášek a částečně formou prezentací a diskusí k vybraným odborným textům, které přibližují společenské fenomény a problémy zkoumané českou sociologií v uplynulých třiceti letech a zejména v posledním období. Určitý prostor je věnován také představení pracovišť a některých badatelek a badatelů, kteří se příslušnými tématy zabývají.

Četba a další materiály jsou dostupné na stránce předmětu v aplikaci Moodle:

<https://dl1.cuni.cz/course/view.php?id=8168>

Přihlašovací údaje (heslo) budou zaslány zaregistrovaným studentům na začátku výuky.

Anotace v anglickém jazyce: viz SIS.

Podmínky zakončení předmětu:

Podmínkou pro získání atestace z předmětu je dostatečná účast na výuce (nejméně 80 % vyučovacích hodin) a úspěšné splnění zkoušky.

Zkouška

Pro splnění zkoušky z předmětu je nutné vykonat následující dílčí povinnosti (a, b, c).

a) příprava a přednesení jedné prezentace (referátu) o zadané četbě (obvykle jednotlivě, výjimečně u výrazně delšího textu ve dvojici), časový rozpis referátů bude vypracován a zveřejněn během prvních tří týdnů výuky;

b) pravidelná četba a aktivní účast na diskusích týkajících se prezentací a výkladu ve výuce;

c) vypracování a včasné odevzdání závěrečné písemné práce.

Známka se určuje na základě hodnocení prezentace a písemné práce.

Podrobnější popis povinností:

a) **Prezentace:** shrnutí a rozbor odborného textu o české společnosti během výuky.

Seznam textů k prezentacím (převážně články ze *Sociologického časopisu* a dalších odborných časopisů) je součástí tohoto sylabu. Seznam může být na začátku semestru dále rozšířen. Každému účastníkovi bude přidělen jeden text na základě procedury, která bere jako jeden ze vstupů preference studentů, ale ne vždy je může plně uspokojit. Zcela výjimečně a jen na základě dobrých důvodů může vyučující schválit, aby účastník předmětu prezentoval o jiném odborném textu. Rozpis prezentací a termínů bude zveřejněn do konce třetího týdne. Termín prezentace je závazný. Standardní období pro přednesení referátů zahrnuje semestrální týdny 4-14 (tj. včetně ledna dalšího roku).

Referát trvá přibližně 20 minut, navazuje diskuse 10 minut. Je v něm představen obsah textu, teoretická východiska, data a metodologie, hlavní zjištění, možné je podat i kritické zhodnocení a srovnání s jinými pracemi. Podrobněji budou náležitosti referátu (rozsah, členění atd.) objasněny na začátku semestru. Preferuje se výklad s oporou v powerpointové prezentaci.

Nesplnění prezentace má za následek nesplnění předmětu. Prezentace nelze plnit dodatečně (po skončení výuky) nebo nahrazovat jinými úkoly.

b) Předpokládá se pravidelné čtení povinné a povinně volitelné literatury, určené v sylabu nebo během výuky. Příprava na hodiny seminárního typu, které budou pokaždé zahrnovat dvě nebo tři studentské prezentace, spočívá v přečtení alespoň jednoho z textů, o kterých je referováno.

c) Písemná práce v rozsahu do tří normostran (5400 znaků) představuje stručnou komentovanou rešerši odborné literatury věnované určitému společenskému jevu nebo sociálnímu problému, který je sociologicky sledován v současné české společnosti (nebo v procesech sociální změny z nedávné minulosti). Tato rešerše obvykle zahrnuje tři odborné texty typu článků v odborném časopise nebo kapitola v odborné knize (výjimečně celá kniha), česky nebo v cizím jazyce. Téma práce se může, ale nemusí shodovat s tématem odborného textu, o kterém student-ka měl-a prezentaci při výuce. Pokud se téma shoduje, tento text může být zahrnut do rešerše, nesmí v ní ale tvořit dominantní zdroj.

Při hodnocení písemné práce se hodnotí výběr literatury, přehlednost a srozumitelnost shrnutí hlavních tezí a zjištění z rešeršovaných textů, schopnost jasně, logicky a strukturovaně vystavět argument, formální korektnost citování a jazyková správnost.

Studenti se obrátí na toho z vyučujících, který k danému tématu měl tematicky nejbližší přednášku nebo vedl příslušný seminář. Do **3. 12. 2026** je nutné odevzdat specifikaci tématu práce do 50 slov (podatelna v moodlu pro práce určené pro M. Skovajsa, emailem vyučujícímu v ostatních případech).

Předtermín odevzdání písemné práce je **17. 12. 2026** - bude opraveno nejpozději do 12. 1. 2027.

Řádný termín odevzdání práce je **12. 1. 2027** - bude opraveno nejpozději do 2. 2. 2027.

V případě, že student-ka obdrží za prezentaci a odevzdanou písemnou práci celkově známku 4 (“neprospěl-a”), může odevzdat práci ještě dvakrát, přičemž termíny budou domluveny individuálně. Lhůty splnění předmětu se řídí studijními předpisy v platném znění.

Využívání nástrojů umělé inteligence (AI)

Ve výuce ani při přípravě úkolů, prezentací a písemné práce se nepředpokládá a není povoleno využití nástrojů umělé inteligence, není-li v zadání výslovně uvedeno jinak. Studenti mají povinnost každé využití AI deklarovat v souladu s pravidly dobré praxe na Univerzitě Karlově.

Struktura a časový plán výuky, vč. povinné a další četby:

(1) 7. 10. 2026

Seznámení s obsahem kurzu a podmínkami jeho ukončení

Data o české společnosti. Populárně-sociologické úvahy o české společnosti. Sociologické zkoumání české společnosti

Společenská změna po roce 1989: reforma, tranzice (přechod), transformace (M. Skovajsa)

Četba: Ryšavý, Dan a David Fiedor. 2023. „Předmluva“. In tíž (eds.). *Fakta a trendy v současné české společnosti: Jak se neztratit v datech*. Praha: Karolinum – SLON, ss. 11–15.

Pospěch, Pavel. 2021. Kapitoly „Neznámá společnost“, „Privatismus“ a „Sociologie“. In *Neznámá společnost: pohledy na současné Česko*. Brno: Host, ss. 9–11, 13–27, 169–178.

Prokop, Daniel. 2026. „Úvod: drahé nespravedlnosti.“ In týž. *Spravedlivý růst: O stagnujícím Česku a prosperitě pro všechny*. Brno: Host, ss. 11–25.

Dostupné také online (ukázka ve flipbooku): <https://www.hostbrno.cz/spravedlivy-rust>

(2) 14. 10. 2026

Modernizace a česká společnost (J. Šubrt)

Četba: Machonin, Pavel. 2005. *Česká společnost a sociologické poznání*. Praha: ISV, ss. 124–134; 135–155.

(3) 21. 10. 2026

Historické vědomí (J. Šubrt)

Četba: Šubrt, Jiří, Jiří Vinopal a kol. 2013. *Historické vědomí obyvatel České republiky perspektivou sociologického výzkumu*. Praha: Karolinum, ss. 98–112.

(ø) 28. 10. 2026

Výuka se nekoná (státní svátek)

(4) 4. 11. 2026

Veřejné mínění (J. Šubrt)

Četba: Šubrt, Jiří. 2018. „Vox populi“ nebo „opinion publique“? Veřejné mínění jako sociálně historický fenomén“, „Čeněk Adamec a počátky výzkumu veřejného mínění v Čechách“. In *Historicko-sociologické reflexe*. Praha: Karolinum, ss. 24–31, 32–47.

(5) 11. 11. 2026

Různá témata - prezentace (M. Skovajsa)

(ø) 18. 11. 2026

Výuka se nekoná (týden humanitních věd). Hodinu je možné věnovat samostudiu a přípravám na výběr tématu písemné práce.

(6) 25. 11. 2026

Sociální stratifikace, sociální struktura, sociální mobilita - prezentace (J. Šafr)

(7) 2. 12. 2026

Kultura, intelektuální život, náboženství - prezentace (M. Skovajsa)

(8) 9. 12. 2026

Životní styl, spotřeba, volný čas - prezentace (J. Šafr)

(9) 16. 12. 2026

Vzdělávání, základní a střední školství - prezentace (J. Šafr)

(10) 6. 1. 2027

Věda a vysoké školství, česká sociologie, různá témata - prezentace (M. Skovajsa)

Závěrečné otázky o vztahu české sociologie a současné české společnosti

Shrnutí a zakončení předmětu

Četba: „Sociologie očima studujících“, ed. Nina Fárová. In *Sociologický bulletin ČSS 2021*. Praha: ČSS, ss. 69–78.

Doporučená literatura:

- Bernard, Josef (ed.). 2019. *Nic se tady neděje... Životní podmínky na periferním venkově*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON.
- Dudová, Radka. 2015. *Postarat se ve stáří: Rodina a zajištění péče o seniory*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON.
- Dvořáčková Jana, Petr Pabian, Simon Smith, Tereza Stöckelová, Karel Šima a Tereza Virtová. 2014. *Politika a každodennost na českých vysokých školách. Etnografické pohledy na vzdělávání a výzkum*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON.
- Ferenčuhová, Slavomíra. 2016. *Sociologie města 20. a 21. století*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON.
- Frič, Pavol (ed.) 2016. *Občanský sektor v ohrožení?* Praha: Sociologické nakladatelství SLON.
- Hamplová, Dana a Tomáš Katrňák (eds.) 2018. *Na vzdělání záleží. Jak vzdělanostní rozdíly ovlivňují osudy lidí v české společnosti*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Hasmanová Marhánková, Jaroslava a Martin Kreidl (eds.). 2012. *Proměny partnerství: Životní dráhy a partnerství v české společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON.
- Hasmanová Marhánková, Jaroslava a Martina Štípková. 2018. *Prarodičovství v současné české společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON.
- Chorvát, Ivan a Jiří Šafr (eds.). *Volný čas, společnost, kultura: Česko – Slovensko*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON.
- Jarkovská, Lucie, Kateřina Lišková, Iva Šmídová a kol.. 2010. *S genderem na trh: Rozhodování o dalším vzdělání patnáctiletých*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON.
- Keller, Jan a Lubor Tvrdý. 2008. *Vzdělanostní společnost? Chrám, výtah a pojišťovna*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON.
- Kunštát, Daniel, Jan Červenka, Martin Ďurďovič, Paulína Tabery a Jiří Vinopal. 2014. *25 let české demokracie očima veřejnosti*. Praha: Academia.
- Librová, Hana a kol. 2017. *Věrní a rozumní: kapitoly o ekologické zpozdilosti*. Brno: Masarykova univerzita.
- Linek, Lukáš. 2013. *Kam se ztratili voliči? Vysvětlení vývoje volební účasti v České republice v letech 1990–2010*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Linek, Lukáš, Ondřej Císař, Ivan Petrušek a Kateřina Vráblíková. 2017. *Občanství a politická participace v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON.
- Lyons, Pat a Rita Kindlerová (eds.). 2015. *47 odstínů české společnosti*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.
- Machonin, Pavel. 2005. *Česká společnost a sociologické poznání*. Praha: ISV.
- Maříková, Hana, Tomáš Kostecký, Tomáš Lebeda, Markéta Škodová (eds.). 2010. *Jaká je naše společnost? Otázky, které si často klademe...* Praha: Sociologické nakladatelství SLON.
- Matějů, Petr, Jana Straková a Arnošt Veselý (eds.). 2010. *Nerovnosti ve vzdělávání. Od měření k řešení*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON.
- Nedbálková, Kateřina. 2021. *Tichá dřina: dělnictví a třída v továrně Baťa*. Praha: Display.

- Pospěch, Pavel. 2021. *Neznámá společnost: pohledy na současné Česko*. Brno: Host.
- Pospěch, Pavel. 2026. *Osamělí hrdinové: Jak kultura autonomie rozleptává společnost*. Brno: Host.
- Prokop, Daniel. 2026. *Spravedlivý růst: O stagnujícím Česku a prosperitě pro všechny*. Brno: Host.
- Rabušic, Ladislav a Zuzana Kusá (eds.). 2019. *Odděleně spolu? Česko a Slovensko optikou vývoje hodnot po roce 1991*. Bratislava: Slovart.
- Ryšavý, Dan a David Fiedor (eds.) 2023. *Fakta a trendy v současné české společnosti: Jak se neztratit v datech*. Praha: Karolinum - SLON.
- Šanderová, Jadwiga, Olga Šmídová et al. 2009. *Sociální konstrukce nerovností pod kvalitativní lupou*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON.
- Šafr, Jiří (ed.) a kol. 2012. *Mechanismy mezigenerační reprodukce nerovností*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.
- Šubrt, Jiří, Jiří Vinopal a kol. 2013. *Historické vědomí obyvatel České republiky perspektivou sociologického výzkumu*. Praha: Karolinum.
- Vacková, Barbora, Lucie Galčanová, Michaela Kvapilová Bartošová a Lukáš Kala. 2014. *Sami doma: bydlení, práce a vztahy lidí žijících v jednočlenných domácnostech*. Červený Kostelec: Pavel Mervart.
- Večerník, Jiří (ed.). 2016. *Práce, hodnoty, blahobyt. České reálie v evropském kontextu*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.
- Večerník, Jiří. 2009. *Czech society in the 2000s*. Praha: Academia.